IV a. ir XIII-XV a. papuošalų.

Trečioje perkasoje rasta apnykusi geležinė lankinė segė, X1V-XV a. ietigalio plunksnos smaigalys, XVI a. pr.-XVII a. pr. monetų, buvusių įkapėmis, bei drabužių papuošimų liekanų. Labai vertingas čia rastas 1592 m. lietuviškas šilingas.

Surinkti duomenys leidžia tvirtinti, kad pietinėje miestelio dalyje, ruože tarp mūrinės sinagogos ir Karvošilio upelio, yra III-XVII a. pradžios kapinyno liekanos. Ateityje reikėtų nustatyti jo šiaurine, ir vakarine, ribas.

Adolfas Jankauskas

SENŲJŲ KERNAVĖS BAŽNYČIŲ VIETOS TYRINĖJIMAI

1990 m. Kernavės archeologijos ir istorijos muziejaus - rezervato ekspediciją tęsė 1989 m. pradėtus senųjų Kernavės bažnyčių vietos tyrinėjimus (žr. ATL 1988 ir 1989 metais. V., 1990.P.138-140).Ištirtas288m^2 plotas. Visiškai atidengti 1739 m. statytos Kernavės bažnyčios pamatai. Bažnyčia stačiakampė, 22x11 m dydžio, ilgoji kraštinė orientuota rytų-vakarų kryptimi. Bažnyčios presbiterija rytinėje dalyje užsibaigia daugiakampe apside. Pietrytinėje bažnyčios dalyje buvo 5x5 m dydžio zakristija. Dvi poros ant lauko akmenų pjedestalų stovinčių stulpų laikė stogą. Prie įėjimo, vakarinėje pusėje, buvo apie 4 m pločio prieangis. Bažnyčios pamatų viršutinė dalis nuardyta. Išlikusi pamatų žemutinė dalis - tai kalkių skiediniu sujungti įvairaus dydžio akmenys ir plytos.

Apie 0,5 m gylyje nuo žemės paviršiaus, centrinėje perkasos dalyje, atidengti nedidelio (4x4 m) statinio pamatai. Jie buvo iš viena eile, be jokios jungiamosios medžiagos sukrautų iki 0,8-0,9 m skersmens lauko akmenų. Siaurinė pamatų dalis nuardyta XVIII a. pirmojoje pusėje, statant

bažnyčią. Šioje vietoje greičiausiai stovėjo maža koplytėlė arba varpinė, pastatyta XVI a., kai čia jau buvo kapinės (rytiniai statinio pamatai kloti ant žemutinio - XV a. laidojimo horizonto). Statinys sudegė XVII a. pirmojoje pusėje. Apardytame kultūriniame sluoksnyje su degėsiais rasta išsilydžiusių langų stiklų šukių bei keliasdešimt plokštinių čerpių bei jų fragmentų. Tarp nuardytų pamatų ir statinio viduje aptikti vėlyviausi XVII a. kapai.

Šalia bažnyčios pamatų ir jos viduje rasta 115 nevienodai išlikusių kapų. Mirusieji laidoti aukštielninki, galvomis į vakarus, lentiniuose karstuose, sutvirtintuose geležinėmis vinimis ir apkaustais. Aptiktas vienas galva į rytus palaidotas 35-40 m. amžiaus kunigas (Nr. 90), ant kurio kaulų rastos bažnytinio rūbo - arnoto sunykę, skiautės. Mirusiųjų rankos sudėtos įvairiai: ištiestos, ant dubens arba krūtinės. Dauguma mirusiųjų laidoti be jokių įkapių. Tik penkiolikoje kapų aptikti negausūs papuošalai: žalvariniai žiedai, smeigtukai, auskarai, stikliniai rutulio arba daugiabriauniai karoliai, sidabriniai antsmilkiniai ir kt.

Mirusieji laidoti labai tankiai. Galima išskirti tris laidojimo horizontus. Žemiausiame horizonte aptikti ankstyviausi - XV a. kapai. Viename iš jų - kape Nr. 82 rasta palaidota 35-40 m. amžiaus moteris. Jos kaklo srityje aptikti 6 žalvariniai ir 1 sidabriniai apskritimo formos pakabučiai bei 2 sunykę, žalvariniai auskarai. Ant krūtinės - 4 ploni sidabriniai stilizuotos gėlės formos, išgaubti rūbų papuošalėliai, o dubens srityje - žalvarinis smeigtukas bei 2 žiedai. Vienas jų sidabrinis, su masyvia iškilia stilizuoto geometrinio ornamento galvute, o antras - žalvarinis, puoštas plokščia apskrita galvute su išraižytu augaliniu ornamentu. Be to, dubens srityje rasta sidabrinė lietuviška II tipo moneta, kurios averse įspausti Gedimino stulpai, o reverse - ietigalis ir kryžius. Žemiausiame horizonte, kape Nr. 113,mirusiajai ant krūtinės buvo padėta keletas smulkių sidabrinių apskritimo formos pakabučių ir sidabrinis Geliogalių tipo

kaklo vėrinys (pav.).

Viduriniajame ir viršutiniame horizonte mirusieji laidoti XV1-XVII a. Nemaža dalis kapų apardyta vėlesnių laidojimų metu.

Tyrinėjant perkastos žemės sluoksniuose aptikta įvairių radinių. Rastos 57 monetos, datuojamos X1V-XVII a. Vertingiausia iš jų - 0,717 g sverianti 1 tipo lietuviška sidabrinė moneta, kurios vienoje pusėje pavaizduotas ietigalis ir kryžius, o kitoje - legenda "PEČAT". Matyt, ši moneta pateko į perkastą sluoksnį iš suardyto XIV a. pab.-XV a. pr. kapo. Be to, rastos 2 lietuviškos sidabrinės II tipo monetos, 3 sidabriniai Žygimanto Augusto denarai ir vienas dvidenaris (1554 - 1555 m.), 7 Zigmanto III Vazos dvidenariai (1611,1620-1621 m.) ir 6 šilingai (1593,1598 ir 1612 m.). Taip pat aptikta XVII a. pirmosios pusės Švedijos valdovų Kristinos, Karolio Gustavo ir Gustavo Adolfo 12 biloninių šilingųir22 Jono Kazimiero 1661-1666 m. variniai šilingai. Jų tarpe 5 falsifikatai. 2 monetos XVIII a. Tai Jelizavietos Petrovnos 1748 m. varinė "denga" ir Stanislavo Augusto Poniatovskio sunykęs varinis grašis.

Be monetų, surasta keliasdešimt kitų dirbinių: sidabrinių, žalvarinių ir geležinių kryželių, žalvarinių juostinių žiedų bei jų fragmentų, keliolika 2-7 cm ilgio žalvarinių smeigtukų apskrita galvute, odinių piniginių žalvarinių apkalėlių bei jų fragmentų, geležinė cilindrinė spyna, 3 molinės 6-8 cm aukščio ryškiai profiliuotos žvakidės ir viena žvakidė iš plonos geležinės skardos. Rastos 2 ažūrinės plokštinės žalvarinės segės, keletas stiklinių ir gintarinių rutulio bei daugiabriaunių karoliukų, jų nuoskalų, sunykusių žalvarinių sagų.

Perkastuose sluoksniuose aptikta apie 200 XV-XIX a. žiestos keramikos fragmentų, apie 100 stiklinių plonasienių indų šukių bei apie 300 įvairaus dydžio sunykusių ir geriau išlikusių geležinių vinių. Dalis jų (apie 150vnt.) yra masyvios, 6-17 cm ilgio, įvairios (apskritimo, stačiakampio arba

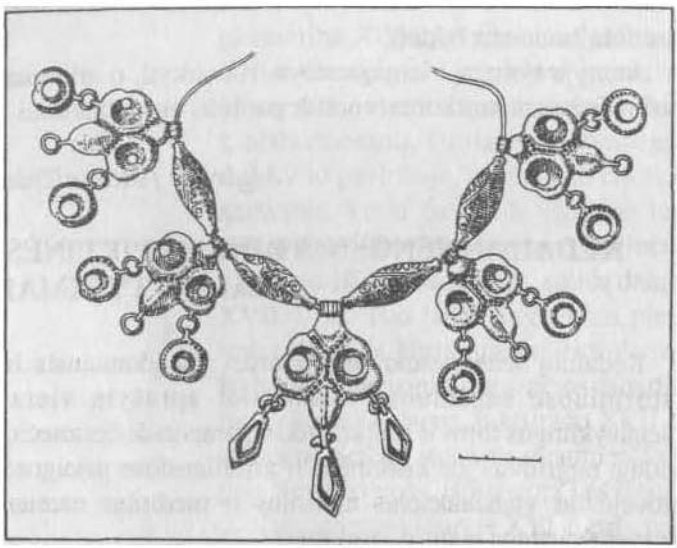

Vėrinys iš kapo Nr. 113

netaisyklingos) formos galvutėmis. Pastarųjų skersmuo 1-3 cm. Kotai į galą tolygiai smailėjantys, pjūvyje - kvadrato arba stačiakampio formos. Šios vinys naudotos bažnyčios statyboje. Dalis smulkios, iki 6 cm ilgio, plonomis galvutėmis - naudotos karstams tvirtinti.

Tyrinėjimų metu rasta daug pavienių žmonių kaulų iš 70 suardytų kapų. Kapai daugiausia nukentėjo XVIII a. pirmojoje pusėje, kasant bažnyčios pamatus.

Pažymėtina, kad, vykstant tyrinėjimams, keliolika metrų į rytus buvo perkeltas rytinėje perkasos dalyje stovėjęs cementinis paminklas, žymėjęs XVIII a. pirmojoje pusėje statybos bažnyčios vietą. Po paminklo padu aptiktas čia 1935 m. paminklo statymo metu padėtas butelis. Jame rastas sunykęs kunigo A.Baužio rašytas testamentas, 100 litų vekselis, 6 lietuviški pašto ženklai ir metalinis religinis ženklelis.

Tyrinėjimų metu beveik nerasta XIV a. ir ankstesnių laikotarpių kultūrinio sluoksnio, kapų arba pavienių radinių. Kape Nr. 113 aptiktas sidabrinis vėrinys priklauso XII-XIII a. Matyti, vėrinys iki patenkant jam į kapą naudotas apie 200 metų kaip šeimyninė relikvija. Taigi ikikrikščioniškos Kernavės laikais ši vieta dar nebuvo apgyvendinta arba

naudota žmonėms laidoti.

Ateityje tyrinėtą vietą numatyta sutvarkyti, o atkastus bažnyčios pamatus konservuoti ir paruošti eksponavimui.

Algirdas Juknevičius

KĖDAINIŲ SENOSIOS RINKOS PIETINĖS DALIES TYRIMAI

Kėdainių senamiesčio Senoji rinka yra įdomiausia ir istoriniuose šaltiniuose mažiausiai aprašyta vieta. Netaisyklingos formos turgaus aikštė, praeito dešimtmečio viduje nugriovus jos kraštinėse ir artimiausiose prieigose stovėjusius vienaaukščius mūrinius ir medinius namus, prarado vertingą pianiną struktūrą.

1990 m. Kauno PRPI pradėjo Senosios rinkos pietinės dalies tyrimus, kuriuos tąsė 1991 m. Per dvejus metus ištirtas 670 m^2 plotas. Aptiktas iki 200 cm storio kultūrinis sluoksnis su XIV a. gyvenvietės pėdsakais, 4 turgaus aikštės ir 3 jos užstatymo horizontais.

Apatinį kultūrinio sluoksnio horizontą sudaro 30-40 cm storio pilko priesmėlio ir juodžemio su degėsiais sluoksniai, kurie aptikti 110-130 cm gylyje. Tai ankstyvos gyvenvietės horizontas, kuriame aptikti molio tinko su medžio atspaudais gabaliukai rodo, kad čia būta pastatų, nors žymesnių jų pėdsakų nėra. Pietrytinėje tiriamos vietos dalyje, ties Senąja gatve, 140 m gylyje, rastas 60 cm skersmens plūkto ir perdegusio molio židinys su 8 cm storio pelenų ir degėsių sluoksniu. Gyvenvietės sluoksniuose aptiktos puodų šukės atverstais pakraštėliais ir smailėjančiomis, nupjautomis briaunomis. Puodų peteliai puošti horizontaliomis linijomis ir smulkiomis vertikaliomis įkartėlėmis. Keramika datuojama XIV a.

Šiaurinėje tiriamos vietos dalyje, ties dabartinės aikštės